

DOSYA/SÖYLEŞİ**“YAPISAL REFORMLAR SERMAYENİN KURUMLARINI VE HUKUKUNU OLUŞTURUYOR”***Ahmet Haşim KÖSE**

Toplum ve Hekim: Az gelişmiş ülkelerde devletin yeniden yapılandırılması temelde “yapısal uyum reformları”na yönlendiriliyor? “Yapısal uyum reformları”ndan ne anlamamız gerekiyor?

Ahmet Haşim Köse: Sorunuzu aslında yapısal uyum programlarının tarihi üzerine bir soruya çevirelim ve bugün bizim türümüzden bütün ekonomilerde toplumların genel sorunuymuş gibi duyurulan yapısal uyum ve istikrar kavramlarının tarihini hatırlayalım. Bu kavramın karşılığı olarak tasarlanan ve yürütülen politikaların tarihsel kökleri 1980’li yılların başına denk düşüyor. 1980’li yıllar gerek merkez ve gerekse çevre ekonomiler için yoğunlaşmış bir kriz döneminin başlangıcıdır aslında. Krizin ardında dünyanın merkez ekonomisinin yani ABD’nin yine bugünkü gibi artan açıkları vardır. Hatırlanacak olunursa ABD’nin dünya sermayesini kendi ekonomisine çekecek şekilde faiz oranlarını arttırmasıyla çevre ekonomilerinde o tarihlerde “borç krizleri” olarak adlandırılan bir süreç de başlamış oldu. 1970’li yılları izleyerek özellikle Avrupa para piyasalarından düşük faiz ve uzun vadede borçlanan çevre ekonomilerinin çoğu artan faizler karşısında borç yükümlülüklerini yerine getiremez duruma düştüler ve özellikle Latin Amerika’daki çoğu çevre ekonomisi borçlarını ödeyemeyeceklerini (yani moratoryum) ilan ettiler. Latin Amerika’nın bu açıdan öncü ekonomisi Meksika’dır. 1982’de Meksika’nın ilk olarak borçlarını ödeyemeyeceğini duyurmasını izleyerek 33 ülke benzer bir duyuruyla IMF’ye baş vurmuştur.

Bu açıdan ülkemizin Latin Amerika’yı önelediğini söylemek mümkündür. Türkiye bu tür bir borç kısıcına 1978’de yakalanmış ve bilindiği gibi 1980’lere değin bu krizin koşullarında ekonomi idaresini sürdürmüştür. Ve yine bilindiği gibi önce 24 Ocak kararları ve ardından 12 Eylül askeri darbesini izleyerek IMF ve Dünya Bankası eşliğinde bugünlere değin uzanan yeni bir yapılanma sürecine tabi kılınmıştır. Yeni bir yapılanma süreci diyorum çünkü daha o yıllarda bu programlara yakından bakanların uyardığı gibi 1980’li yıllarda Türkiye ve benzeri ekonomilerin önüne konulan programlar basit anlamda bir istikrar programının çok ötesindeydi. Bu noktada şunu da unutmayalım. Ülkemiz IMF ve Dünya Bankasının politika eşleşmesinin yaşandığı, ilk beş yıllık “istikrar” politikalarının uygulanmaya konulduğu ülkedir. Bugün geride bırakılan çeyrek yüzyılın deneyimiyle artık rahatlıkla gözlemlediğimiz ve neoliberalizm olarak kavramlaştırdığımız dönüşümlerin ilk izleri o yıllardaydı ve eleştirel uyarılarda bulunanlar bugünlerde olduğu gibi yine o yıllarda da “politika taşeronlarınca” pek muteber görülmüyorlardı.

Toplum ve Hekim: Yapısal reformların taşınmasında IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, OECD gibi uluslararası kuruluşların rolünü biraz açar mısınız?

Şimdi böyle bir tarih içerisinde dünyanın kurumlarında da –elbette kastettiğim kurumlar IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, OECD vb. kurumlardır- aslında kendi içlerinde de bir yapı değişimi başlamaktadır. Washington Uyumlaşması (Consensus) olarak bizim literatürümüze, dilimize geçen bir pratik kurumsal buluşma tarihidir 1980’lerin başlangıcı. Basitçe bu süreç şudur: II.Dünya Savaşı’nda kurulan ve her biri farklı ilgi ve

*Doç., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü öğretim üyesi.

“sorumluluk” alanına sahip olan bu kurumların işlevlerinin yakınlaşması ve ortak bir hedef etrafında yeni işlevler yüklenerek, işbirlikleri kurmalarıdır. Şöyle ki bilindiği gibi IMF öncelikli görevi ekonomilerin ödemeler dengesindeki kısa vadeli problemlerini çözmek üzere tasarlanmış ve oluşturulmuş bir kuruluştur. Parasal istikrarsızlıklar üzerine özünde Ortodoks projeler geliştirir IMF. Dünya Bankası ise daha uzun vadeli ve yapısal sorunlarla uğraşan ve bu açıdan az gelişmiş ekonomiler için yine Ortodoks kalkınma programları öneren ve geliştiren bir kuruluştur özünde. Ama 80’lerdeki dış borç krizi bu iki kurumun dilinde ve politika önermelerinde birleşmeyi getirir. Yakınlaşmanın ardında aslında son derece basit bir öngörü yatmaktadır: Az gelişmiş ekonomilerin yaşadıkları krizlerin (o yıllardaki borç krizlerinin) ardında bu kurumların yalnızca kısa dönemli makro dengesizlikleri değil, bu dengesizlikleri sürekli hale getiren daha yapısal sorunlar yatmaktadır. Yani kısa dönemli sorunlarla uzun dönemli sorunlar bir birlerini beslemektedir ve o nedenle birlikte ele alınıp çözümlenmeli ve bu amaçla uluslararası kurumların politikalarında uyumlaşmalar sağlanmalıdır!.. Bu uyumlaşmaların öncelikle salt ekonomik öncelikler etrafında tanımlandığı da unutulmamalıdır. Örneğin piyasa katılıkları, verimsiz kamu işletmeleri ve özelleştirmeler, dışa açılma politikaları birbirini tamamlayan politikalar olarak tüm çevre ekonomilerinin iktisat öncelikleri arasına zorunlu koşullar olarak bu kurumlarca taşınmıştır.

Bu nokrada şunu da hatırlamakta yarar var kanımca: Küresel düzeyde sermaye 1980’lerden sonra yeni bir örgütlenme tarzına gidiyor. Elbette sermayenin her tarihte örgütlenmesi o tarihin koşullarında yeni olabilir. Yani yenilik kavramı sermaye örgütlenmesi açısından şaşırtıcı bir şey değildir özünde. İşte bu yeni örgütlenme içindedir ki uluslararası kurumlarla da eşanlı ve tamamlayıcı bir küresel hareketlilik ağı kazanmaya başlıyor. O nedenle IMF ve Dünya Bankası buluşması sermayenin küresel düzeyde örgütlenmesi açısından ve bütün dünyaya aynı zamanda tek dünyaymış gibi benzer politikalara tabi kılınması açısından da elbette çok önemlidir. Yine bu açıdan şu gözlem kanımca çok hayattır. Mesela bugün Türkiye’de reform diye anlatılan şey dünyanın her yerinde aynı şekilde tekrarlanıyorsa bu bir kere en azından anlam açısından reform olarak adlandırılmaz. Bu türden düzenlemeler bir ulusun salt kendi özgün iradesiyle oluşturduğu düzenlemelerin çok ötesindedir.

Aslına bakarsanız 1980’lerden beri sürdürülen bu uyumlaşma siyasetinin berrak hali 1990’larda ortaya çıkmaktadır. Birinci ve ardından ikinci nesil “reformlar” olarak anılan bu politikalara birazdan değineceğim ama hemen şunu belirtmekte yarar görüyorum: Neoliberal olarak adlandırılan tüm bu sürecin ana önermesi basitçe şudur aslında: Ekonominin siyasetten ayrılması. Aslına bakarsanız liberalizm ne zaman tarih sahnesinde başat siyasal örgütlenmeye dönüşse o tarihler dünya toplumlarının örgütlenmesinde ve ekonomide bir mit haline dönüştürülmüştür. Ekonomi siyasetin içerisinde midir ya da siyasetten ayrışık mıdır tartışması o nedenle

aslında eski bir tartışmanın bugünkü haliyle tezahüründen başka bir şeyde değildir bir anlamda. Ortodoks liberal teori sürekli olarak ekonominin bağımsız, kendinde bir alan olduğu iddiası üzerine temellenmektedir. Ekonominin rasyonelleri farklıdır ve mümkün olduğunca siyasal erkten yani modern toplumlarda devlet ve kamusal alandan farklı bir yapı alanıdır. Bu konumlanış ise doğal olarak mümkün olduğunda ekonomiyi ekonominin kurallarına bırakın ve siyasetten ayırıştırın önermesini de ardından getirir. Şimdi bu önerme birilerine çok makul gelebilir. Lakin ekonominin “varsas” kendi kurallarına tabi bırakılması da aslında bir siyaset ekonomisi değil midir? Elbette öyledir ve bu tür bir siyasetin taşıyıcıları ve isteklileri de hiç kuşkusuz ekonomi alanının ayrıcalıklıdır. Kapitalizmde bu ayrıcalıklı gruplar yine hiç kuşkusuz üst sınıflar yani sermayeyi kontrol eden burjuvaziden başkası da değildir elbet. Bu mantık alanı izlenilecek olursa bu önermenin siyasal sonucu da berraklaşmaktadır: Basitçe, bu, “siyaseti, ekonomiyi kontrol eden grupların beklentilerine tabi kılın” önermesinden başka bir şey de değildir sonuç olarak!.. Elbette bu bilmecenin diğer parçasını da ekonominin ayrıcalıklı grupları kim sorusu oluşturmaktadır. Liberalizmin tarihsel deneyiminden hareket edecek olursak eğer ulusal burjuvazinin üst katmanlarından, giderek daha fazla küresel hareketlilik kazanmış günümüz sermaye toplumunda sermayenin küresel ittifak ağlarına dahil olmuş üst katmanlarına doğru bir yol izlememiz mümkün!..

Kapitalist ekonominin temelde iki tane örgütsel güç alanı vardır: Emek ve sermaye. Küreselleşme diye anlatılan süreç yine özünde emeğin giderek bulunduğu coğrafyaya sıkıştırıldığı, sermayeninse (ağırlıklı mali sermaye eşliğinde) küresel düzeyde hiç olmadığı kadar hareket özgürlüğü kazandığı süreci tarif etmektedir. Böylesi bir yapıda da ekonominin siyasetten ayırıştırılma isteğinin mantığı da, basitçe, sermayenin bütün dünyada özgürleşmesini mümkün kılan yaşam alanının, yani hukukunun ve kurumlarının oluşturulmasıdır.

Yine unutulmamalı ki, kapitalizm doğuşundan itibaren aslında küresel bir sistemdir. Bu kapitalizmin coğrafyası için yapabileceğimiz en büyük tarihtir. Kapitalizm ulusal devlet temelli olsa da, yani alt coğrafyalarda oluşturduğu farklı sınıfların iktidar bloklarının oluşturduğu devletler olarak örgütlenmiş de, sermayenin birikme mantığı gereği hep küreselleşme eğilimi göstermiştir. Bu anlamda küreselleşme eğilimi kapitalizmin tarihi için hiçbir zaman yeni bir şey değildir. Her zaman sermayenin mantık alanı içerisinde diğer ulusların coğrafyaları en azından “pazar” arayışının doğal sonucu olarak var olmuştur. Elbette tarihsel olarak küresel sermaye birikimi büyük ölçüde devletler arası bir siyasal ilişkiler sistemiyle birlikte sürdürülmüştür. O yüzden de sermayenin yapı alanında devlet hep var olmuştur. Şimdi bugünkü haliyle şunu görüyoruz ve elbette bu işaret edeceğim şey aynı zamanda bir tartışma alanı da... Sermayenin ulus devletle kurduğu fonksiyonel bağlantı tarihin bu aşamasında geçmişinden bir ölçüde farklı özellikler taşıyor. Ulus devlet yok (mu) oluyor çağrısı da aslında bu anlamdaki bir gözlemden

hareketle dile getiriliyor. İçinde devlet olmayan bir sermaye projesine hiç de yakın olmayan biri olarak bu konuda düşünmek ve gözlemde bulunmanın da önemine çok inanmaktayım. Bu açıdan şu tür bir gözleme yakın durmaktayım: Küresel düzeyde sermayenin bir katmanı tarihinde hiç olmadığı kadar ulusal devletle kurduğu bağların ötesinde küresel ittifaklar kurmuştur ve bu nedenle küresel hareketliliğini sınırlayacak ulus devlet düzenlemelerine karşı muhalefet yapmaktadır. Mali sermaye blokları, ulus ötesi şirket ortaklaşmaları bunun basit dışı vurumlarıdır. Bu grupların buldukları coğrafyaların mevcut siyasal oluşumlarına baskıları, yani devletin örgütleniş ve toplumsal sözleşme türlerine etkileri büyük ölçüde benzeşmekte ya da benzeşebilmekte ve küresel düzeyde tek hukukun taşıyıcıları ve savunucuları olarak karşımızda durmaktadırlar. Bu ittifak alanlarının bir diğer sonucu da demin söylediğimiz IMF, Dünya Bankası vb. kuruluşların yanında sermayenin devletlerden görece bağımsız küresel örgütlenme alanlarını inşa etmesidir. O yüzden de yaşadığımız dönem kapitalizmin devlet örgütlenmelerinin yanında sermaye örgütlenmelerinin de oluşturduğu bir dönemdir. Paris Kulübü, Londra Kulübü, Davos Zirvesi vb., merkez devletlerin siyasetlerinin de oluşmasında çok güçlü baskı grupları olduğu unutulmamalıdır.

Bu noktada şunu da vurgulayalım tabi: Dünyanın bütün büyük krizleri geçmiş dönemlerde aynı zamanda devletlerin siyasal krizleridir de. Bu tür siyasal krizler biliyorsunuz merkez devletlerin sermaye grupları arasındaki ittifakların çözüldüğü ve sonuçları "savaş" olan büyük uygarlık krizleridir de. Bildiğiniz gibi, geçen yüzyılın insanlık tarihi bunu iki kez deneyimledi. I. ve II. Dünya Savaşı bu sonucun en acı karşılığıdır hiç kuşkusuz. Bu açıdan şu değerlendirmeyi de yapmak yanlış olmaz kanımca. Sermayenin ulus devletler üstü ittifakı siyasal anlamda devlet çelişmesini aşmanın da bir yoludur bu anlamda.

Toplum ve Hekim: "Yapısal uyum reformları" asil olarak 1980'lerin başlarında gündeme gelmeye başlamakla birlikte, son yıllarda gündeme getirilen reformların 1980'lerin başlarında gündeme gelen reformlardan farkını ortaya koymak üzere bunlara "İkinci Kuşak Reformlar" deniyor? Birinci Kuşak Yapısal Reformlar ile İkinci Kuşak Yapısal Reformlar arasında ne tür ortak ve farklı yönler bulunmaktadır?

Öncelikle şunu belirtmek isterim. Tarihsel olarak kapitalizmin temel örgütlenme kuralı aslında esneklik yani kuralıdır. Yani sosyolojik açıdan sadakatle sürdüreceği bir yapıdan söz etmek kapitalizmin doğasına aykırıdır. Bu açıdan bakıldığında ulus devletlerin önüne konulan yapı arayışı yine özünde merkezi devlet ve bu devletin sermaye bloklarına eklenmiş küresel sermaye bloklarının beklentileri doğrultusunda toplumların dönüştürülmesinden başka bir şeyde değildir. Şunu söylemek mümkün. Kapitalizm sürdükçe insanlığın önünde hala bitmeyecek olan bir yapı ve yapılanma sorunu duracağı açıktır.

Zaten yapısal uyum denen şey özünde ulusal devletlerin dünya sisteminin merkez ekonomilerinin ve sermaye ilişkisinin gereklerine, kural ve beklentilerine uymalarından başka bir şey de değildir. Başka türlü yapı tanımı aynı zamanda salt bir "idea" yani fikirden ibaret olan, tamamıyla bir tanımsal bir kavrama dönüşür. Oysa sözünü ettiğimiz tanımsal bir durum hiç de değildir, somut bir şeydir yapı. Bu açıdan yaşadığımız dünyada aslında yapı olarak tanımlayabileceğimiz tek oluşum vardır o da Amerikan kapitalizmidir. Bu nedenle dünya halklarının, merkez ve çevre ülke halklarının, sadakatle ya da zorbalıkla uydurulmak zorunda kaldıkları yapı Amerikan ekonomisinin kendisidir.

Şimdi sorunuza deneyim isterseniz. Söz konusu politikalar küresel düzeyde kapitalizmin yeniden yapılandırılmasını hedefleyen iktisadi ve siyasal politikalar şeklinde tüm ulusal devletlere uymakla yükümlü oldukları zorunlu yapısal hedefler olarak sunuldu. Washington, ardılı Post-Washington uzlaşması olarak tanımlanan politikalar "birinci ve ikinci nesil" yapısal reformlar olarak da anılmaktadırlar. İlk nesil düzenlemeler, daha önce de söz ettiğim gibi, ekonomiyi önelemekte ve ulus devletlerin piyasalarını küresel kapitalizmin piyasa kurallarına sınırsızca açmalarını öngörmekteydi. Bu amaçla ticaretin tümüyle serbestleştirilmesi, sermayenin önündeki kısıtlamaların kaldırılarak ülkelerin uluslararası finans ağlarına açılmaları ve bu hedeflere uygun olarak sürdürülen kuralılaşma (deregülasyon) ve özelleştirme politikaları ilk nesil politikaların temel hedefleri arasında yer almaktaydı. Türkiye'nin 1989'u izleyerek finansal hareketlerin serbestleştirilmesiyle başlayan mali dışı açılma süreci büyük ölçüde bu birinci nesil politikaların hayata geçirilme sürecidir. Hatırlanacağı gibi bu dönemin de ülkemizdeki hakim iktisat siyasetinin dilini "etkin piyasalar, hantal devlet, yüksek ücret talep eden sendikalar, verimsiz KİT'ler ve özelleştirmeler" söylemleri oluşturmaktaydı. İkinci nesil "reformlar" ilk nesil reformların tamamlayıcısı niteliğinde olsalar da devlete verdikleri işlev açısından önemli bir farklılık taşımaktadırlar. Bu fark ulusal piyasaların küresel piyasaların gereğine göre işlemesi için kurumların ve yasaların önemli olduğuna ilişkin vurgularda açıkça ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle birinci kuşak reformlarda "piyasa kuralları" karşısında edilgen olarak tanımlanan devletin işlevleri, ikinci nesil reformlarla yerlerini piyasanın toplumsal olan her alana yaygınlaştırılması görevini üstlenen etkin düzenleyici (reregülasyon) devlet önermesine bırakmıştır. Bu düzenlemelerle ulusal devletler kendi tarihsel ve toplumsal ilişkilerince biçimlenen kurumsal ve hukuksal yapılarını küresel hukuk ve kurumların dayatmaları karşısında yeniden tanımlama ve düzenlemeye tabi kılmışlardır. Farklı ulusal devletlerin kurumsal ve yasal düzenlemeleri arasında eşgüdüm ve standart sağlama, "yeni" çağdaşlaşma ve demokratikleşme olarak sunulan tüm bu düzenlemeler özünde küresel sermayenin "tek hukuk" sistemini tüm dünyaya yaygınlaştırma arayışından başka bir şey değildir. Bu dönüşümlerin iki önemli sonucu ülkemizde olduğu gibi neredeyse tüm dünya halklarının da temel sorunu olarak ortaya çıkmaktadır: Kabaca bu iki ana eğilim

kamusal alana ilişkin karar alma süreçlerinin toplumların kendi anayasal kurumlarından, küresel kurallara tabi "bağımsız" düzenleyici üst kurullara devri ve kamusal alanın giderek daha fazla ticarileştirilmesidir. Siyasetin ekonomiden ayrılması şeklinde meşrulaştırılmaya çalışılan bu süreç toplumun geniş kesimlerinin ve emekçi halkların siyasal süreçlerden uzaklaştırılması sonucunu doğurarak, küresel sermayenin ve bu sermayenin yerli uzantılarının toplumsal yapılar üzerindeki tahakkümlerini arttırmaktadır. Söz konusu reformlar, uygulandıkları tüm toplumların siyasal iktidarlarınca, "eski" devlet ve bürokratik yapılarının hantal olduğu, yolsuzluk ve rüşvete bulaştığı iddialarıyla desteklenmekte ve oluşturulmaya çalışılan yeni devlet yapılarının "sözde" etkin, güçlü, kurallara bağlı ve denetlenebilir özelliklerine övgüler düzülerek savunulmaktadır. Söz konusu "reformların" ve oluşturulmaya çalışılan yeni devletin, yani bürokrasinin, yeni kamu alanının çok gelişmiş ve detaylı analizlerini meraklı bir yurttaşın IMF, DB, OECD yada Avrupa Birliği'ne ait her hangi bir internet sitesinde bulması mümkündür. Söz konusu düzenlemeler etrafında Türkiye'nin 2000'li yıllardan bu yana geçirdiği süreç değerlendirildiğinde yaşadığımız sürecin başlangıçta da söylediğimiz gibi basit anlamda yalnızca ekonominin "istikrara" kavuşturulması olmadığı, Türkiye toplumsal yapısının kökten yeniden düzenlemelere tabi tutulduğu daha açık ortaya çıkmaktadır. Bu sürecin yürütücü aktörleri ise, toplumun farklı kesimlerinden gelen seslere kulaklarını kapayan, sürdürmekte olduğumuz politikaları biz kararlaştırıyoruz savunusunu yapan, çok kararlıyız öyleyse erdemliyiz edalarıyla ne pahasına olursa olsun bu politikaları hayata geçiren iktidar çevreleri ile dünyanın hemen her yerinde giyimlerinden, surat ifadelerine kadar benzeşen küresel elit olarak tanımlayabileceğimiz bürokratlar ve bu gruplara yedeklenmiş olan sözde aydınlardır.

Toplum ve Hekim: "Reform" sözcüğünü şimdi her şey için bunu kullanıyorlar. Biliyorsunuz "sağlıkta dönüşüm reformu" diye bir programı yaşama geçirmeye çalışıyor hükümet...

O kadar çok kavramsal bombardıman içersindeyiz ki. Bence daha büyük bir yanlış "ısrarla" sürdürülmekte. O da kuralların oluşu ve uygulanışı yani bir kural toplumuna dönüşmeyi ülkemizde giderek demokrasiyle özdeşleştirerek kullananların yaygınlaşması. Bunu yalnızca mevcut iktidar da yapmıyor, daha kötüsü benzer bir eğilim yine sözde aydınlarımızda da gözlemleniyor. Kural taşıyan her türlü oluşuma da bir tür demokratikleşme taşıyıcısı olarak bakılıyor. Örneğin AB tartışmalarının bir yanını bu oluşturuyor ve izliyorsunuz kimi çevrelerce AB bir tür demokratikleşme süreci olarak övgüyle savunuluyor. Unutulmamalı ki kurallar toplumsal tarihin her aşamasında var olmuştur. İlkel toplumlarda da kurallar var, Romanın da kuralları vardı. Ve yine Hitler Almanya'sının yani faşizmin de kuralları vardı ve hayata geçiriliyordu. Bu hatırlatmayı yapmak için derin kestirime sahip bir siyaset bilimci olmak da gerekmez aslında. Bu siyaset biliminin ABC'sidir. Ancak kuralların varlığıyla demokrasi arasında da zorunlu, kendiliğinden bir bağ yoktur. Reform yeni kurallar getirmek

ve toplumsal hayatı düzenlemekse bu anlamda, kimler ya da hangi dinamikler tarafından gerçekleştirildiği de çok önemlidir. İngilizce'den ödünç kullandığımız bir kavramdır reform. Türkçemizde yeni şekil verme, yeni şekle sokmaktır kelimenin karşılığı. Soruyu tekrarlayalım ve şunu soralım bu şekle kim karar verdi. Eğer bu toplumun ortak iradesi bu kararı vermişse evet o zaman demokratik bir yeniden yapılandırmadan söz edebiliriz elbette. Ya yeni yapı başkalarınca sunulmuşsa, yani şekli verenler bu ülke halkı değilse, o zaman da en azından ne kadar demokratik olduğu tartışılır elbet. Ayrıca daha önce değindiğim tüm dünyanın aynı reformlarla çerçeveselendirilmesi yani tek hukuk (tek şekil) bu anlamda küresel düzeyde şekilsizliktir. Toplumların kendi kamusal alanlarına müdahale ve yeniden yapılandırılma haklarının alınmasıdır kabaca.

Sürdürülen reformların mantık alanı piyasaya ait olduğundan, dünya da küresel piyasanın mantık alanına göre reforme edilmekte, yani yeniden şekillendirilmektedir. Sözü ettiğim şekilsizlik de budur zaten. Tek şekil hiç kuşkusuz detay yani şekil yitimidir. Bu yeni yapının içinde insanlar da doğal olarak paraları oranında yer alacaklardır. Bu ironik benzetmeyi sürdürürsek eğer, parası olmayanların da bu şeklin içindeki silüetlerini yitirmeye başlayacaklarını söylemek mümkün elbette. Bu noktada sağlık sistemine döndüğümüzde, sürdürülmekte olan yeniden yapılandırma politikaları, bir kere, önceki sistemin oluşumuna direk katkı sağlayan SSK çalışanlarının hiçbir şekilde onayı alınmadan, karşı duruşlarına rağmen yapıldığına göre, antidemokratiktir. Mevcut iktidar yeni oluşumun bir kural alanı oluşturduğunu iddia etse de bu kurallar bence meşru değildir. Bir şeyi daha belirtmek isterim. Bu yeni sistemin, insanları daha fazla piyasaya terk edeceğine kuşku hiç yok doğrusu ama yine hükümet çevrelerinin "biz insanları sağlıktan mahrum etmiyoruz, hiçbir sosyal güvencesi olmayana da yeşil kart veriyoruz" türünden açıklamaları da bana çok talihsiz ve acı verici ifadeler olarak geliyor. Şöyle ki, insanların büyük çoğunluğunun hiçbir sosyal güvenlik sistemine tabi olmadan çalışmalarına müsaade eden, mevcut sosyal güvenlik kurumlarını kamu açıklarının kaynağıymışçasına gören ve davranan bir hükümet "yeşil kart" gibi yaygınlığı ve sorumluluğu tartışılacak olan bir sistemle olsa olsa insanları "tebaa" haline getirmenin ötesine geçemez. Yani insanların kamusal alandan zorunlu beklentilerinin yerine, iktidar alanının şefaatinin ikame etmektir bu kısaca.

Toplum ve Hekim: Yapısal reformların bütünüyle yerine getirilmesi durumunda Türkiye'de ne gibi değişiklikler gerçekleştirilmiş olacaktır? Yapısal reformları tamamlamış bir Türkiye dünya ve Avrupa ekonomileri ile nasıl bir eklemlenme ilişkisi içinde olacaktır? Bu yapılanmanın sınıfsal güç dengeleri açısından anlamı ne olacaktır?

Şunu söylemek istiyorum. Hakikatten bu reformlar gerçekleşirse ne olur? Her şeyin daha fazla meta olduğu bir dünyadan daha fazlası gelmiyor aklıma. Bir iktisatçı olmakla birlikte doğrusu uygarlığın piyasa olarak

tanımlanışının bir kere gayri insani bir durum olduğunu düşünüyorum. Ama diyelim ki bu proje hayata geçti ve tüm dünya bir piyasa oldu. Şunu söyleyeyim, nefes almanın dahi bir fiyatının olduğu bir yaşamdan daha fazlası değildir bu doğrusu. Bu da olsa olsa türlerin kendi türlerine yaptığı en büyük ihanetlerden biri olur kanımca. Ama şunu unutmayalım. Tarih, çok uzun hareket eden bir var olma alanıdır eninde sonunda. Yani böyle bir zaman sürekli bir tarih olamaz. Olursa da uygar olamaz. Bu anlamda sermayenin bu toplum projesini tüm dünya halklarının taşıyabileceğine inancım hiç yok doğrusu.

Sermayenin bir tane mantığı vardır. Sürekli birikme. Şimdi 80'li yıllar sermayenin üretken formuyla, para formu arasında da aynı zamanda küresel bir kırılmanın yaşandığını görüyoruz. Bir taraftan üretken sermaye küreselleşiyor, diğer taraftan da parasal sermaye üretken sermayeyi kendi mantık alanına çekerek sermaye davranışını kontrol ediyor. Yaşadığımız dönemde, devlet krizleri, sermaye ile emek arasındaki krizden daha çok sermayenin katmanları arasında yaşanmakta. Bu şunu anlatıyor. Türkiye'de ve dünyanın bir çok coğrafyasında üretken küresel sermaye ile para sermayesine eklenmiş gruplar olduğu gibi, basit küçük sermaye grupları da vardır. Bu gruplar arasındaki siyasal dayanışmaların tek iktidar, tek kural sisteminde düzgün işleyeceğini beklemek çok doğru bir şey değildir. Yani bu düzenlemelerin sonucunda sermayenin değişik katmanları arasında uyumsuzluk çıkması çok doğaldır. Bunun ardında bir sermaye krizi güçlü bir ihtimaldir. Türkiye'de mesela şöyle bir sürece tanık olmak hiç şaşırtıcı olmaz. Küçük sermaye gruplarının devletten beklentileriyle, büyük sermaye gruplarının talepleri arasındaki uyumsuzluk. Bunun ilk sinyalleri şimdilerde "teşvikler" konusunda IMF ile çıkan anlaşmazlıkta görülmekte bile.

Kabaca AB konusuna bakacak olursak eğer, bana göre AB sözünü ettiğimiz tek kurallı ağın Türkiye'ye taşındığı en büyük coğrafyadır. AB politikaları eşittir IMF/Dünya Bankası politikalarıdır. Maastrich sözleşmesi nedir ki? Maashtrich sözleşmesi Türkiye'ye IMF, Dünya Bankasının söylediğinden daha büyük, daha farklı bir şey değildir bu anlamda. Yani bu nedenle AB diye bir şeyi ayrıca konuşmak çok da anlamlı değil. Hepsi bir yapının içerisinde duruyor ve böyle bir yapının içerisinde sermayenin alt katmanları etrafında ciddi siyasal gerilimler de mutlaka yaşanacak. Bu çelişkiyi AKP'nin benzeri bir siyasal partinin de kolayca çözümleneceğini hiç düşünemiyorum.

Ortaya çıkacak olan şeyin daha fazla zorbalık olma olasılığı da ne yazık ki mevcut. Ben kuralları uyguluyorum

diyerek son derece anti demokratik yönlere savrulma olasılığı bu sürecin içinde saklı duruyor. Burada da bütün Avrupa solunun 1970'lerin sonundan itibaren daha fazla deneyimlediği "sivil toplum" kavramı, parçalayıcı bir kavram olarak Türkiye'deki sözde demokrasi pratiğinin içerisine yerleşme olasılığı çok yüksek görünüyor. Bu öyle bir sivil toplum ki, örneğin, içinde sendikalar yok. Bu durumda sivillik çağrısı da örgütsüzlük çağrısına dönüşüyor elbet. Bunu şunun için söylüyorum. Kapitalist toplumda özünde örgütlenme alanı mülkiyet alanlarıdır. Mülkiyet alanlarından koparılmış örgütlenmeler, gayri demokratiktir. Bunlar sadece araçsal örgütlenmelerdir. Basit insani örgütlenmeler gibi olur ve bir tür ahlak örgütlenmelerine dönüşür.

Toplum ve Hekim: Son olarak bu politikaların kırılma noktası var mıdır ve bu açıdan Türkiye'yi nasıl görmekteyiz?

Her uygarlık ve bu uygarlığın toplumsal örgütlenmeleri sonuçta bir maddi hayat üzerine temellenir. Yani gündelik hayat, sıradan insanların hayatı üzerine. Tarihin uzun bir yolculuk olduğu düşünülürse şunu söylemek mümkün insandan uzaklaşan her yapılanma insan tarafından eninde sonunda elbette terk edilir. Taşınmaz. Ben bu açıdan ülkemizin de giderek bir sıkışma sürecine tabi olduğunu gözlemliyorum. Bu sıkışma süreci öncelikle bir tür hantallaşma olarak tarif edeceğimiz eylemsizleşme olarak tezahür ettiği yine gözlemlerimizin arasında. Bilin aşımı böyle bir şey işte. Belki de sürdürülen politikaların en büyük dayanağı geçmişin kolektif davranışının insanlardan yavaş yavaş alınması ve giderek daha fazla yalnızlaşan bireylerin bu politikalar karşısında yalnız başlarına kalmalarıdır.

Bu açıdan yolun başında olduğumuzu söylemek yeterlidir kanımca. Gelecek dönemde sözde reform politikalarının daha fazla hızlanması çok mümkün. Bu, IMF ile hükümet arasında yaşanan son ikilem, bu tür bir yapıda siyasal iktidarların işinin de çok zor olduğunu ve olacağını ortaya koymakta. Ya sizi iktidara taşıyan kesimlerden giderek uzaklaşacaksınız ya da onlarla başka bir şey yapmanın yolunu arayacaksınız. İkisini birlikte sürdürmeye çalışmak deyim yerindeyse kurtlarla dans yapmaya benzer ki, bu bir tür ötenazidir.

Bizlere düşen, elimizden geldiğince ve elbette gücümüz ölçüsünde halkımızı uyarmaktan ibarettir. Daha fazla örgütlenmek ve güçlü sesin karşısında daha güçlü durabilmek, halkın yanında duran aydınların elbette en önemli sorumluluğudur.